

демократії (1945-2002) / О. М. Майборода, Ю. І. Шаповал, О. В. Грань та ін., 2003. – С. 629.

14. Шарій В. І. Становлення в Україні європейської моделі організації самоврядних структур: проблеми та перспективи // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20). – С. 22-26.

Отрешко В. С. Исторический опыт утверждения принципов украинского государственного строительства.

В статье рассматривается необходимость утверждения содержания принципов украинского государственного строительства на принципах использования украинской культурно-исторической традиции и зарубежного опыта.

Ключевые слова: создание государства, демократические принципы, принципы украинского создания государства.

Otreshko V. S. Historical experience of establishing the principles of ukraininan state formation.

In the article the necessity of claim of maintenance of principles of Ukrainian creation of the state is examined on principles of the use of Ukrainian cultural and historical tradition and foreign experience.

Keywords: creation of the state, democratic principles, principles of Ukrainian creation of the state.

Старовойт О. В.

ОСОБИСТІТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Як суб'єкт і об'єкт інноваційної культури особистість не тільки пов'язана з минулим, але й звернена в майбутнє. Зберігати власну самобутність і адаптуватися до життя їй часто доводиться, балансує між традиціями та новаціями. Сприймаючи культурні впливи й усвідомлюючи власне місце в світі, духовно розвинена людина здатна до самореалізації в умовах інноваційної культури. Засадами такої самореалізації є творчі здібності та бажання індивіда. Їхнє втілення в інноваційних компетенціях забезпечує розвиток особистості як творця культури. Здатність до впровадження інновацій дозволяє кожній людині зрозуміти, що необхідно здійснити для успішної діяльності в подальшому житті.

Ключові слова: новаторство, інновація, інноваційна культура.

У системі інноваційної культури особистість постає не тільки суб'єктом, але водночас й об'єктом. Як об'єкт інноваційної культури особистість має бути відкритою до всього нового, мати відчуття

перспективи, прогресивне мислення і здатність до сприйняття та впровадження інновацій у всі сфери суспільного та індивідуального життя.

Особливості формування інноваційної культури є об'єктом дослідження А. Ваєвої, О. Єфросиніної, А. Кальянова, В. Кременя, Б. Лісіна, В. Кузнецова, А. Ніколаєва, В. Носкова, А. Поскрякова та ін.

Мета статті – охарактеризувати особистість як об'єкт інноваційної культури.

Необхідність відкритості особистості до всього нового визначається швидкістю тих змін, якф відбуваються у сучасному світі за умов глобалізації. Серед найбільш поширених форм відкритості в умовах глобалізації сучасного суспільства слід виокремити:

- інформаційну відкритість (результатом її постає свобода слова, взаємопроникнення інформаційних мереж різних регіонів та культур, посилення впливу мас-медіа на політичні рішення й соціально-культурне життя);

- соціально-політичну відкритість як всезагальне утвердження свобод та прав людини, поширення моделей ліберальної демократії, громадянського суспільства;

- територіально-економічну відкритість як більшу (ніж в попередні періоди) свободу пересування громадян, прозорість кордонів, спрощення процесу товарообміну [3].

Усвідомлення людиною змісту і значення цих соціальних форм відкритості дає змогу розвивати в собі відкритість до всього нового як особистісну рису. Вона скеровує людину на постійну працю над собою, прагнення самовдосконалення та саморозвитку, розвиває потенціал креативності. Якщо в межах традиційних освітніх систем основною метою освіти була підготовка дитини до життя та праці, то сьогодні наочною стає забезпечення умов самовизначення та самореалізації особистості [3]. Саме тому вона є важливою умовою розвитку особистості як об'єкта інноваційної культури.

Водночас зазначимо, що відкритість особистості до всього нового не означає некритичного сприйняття будь-яких новацій та одночасного не сприйняття всіх традицій. Розвинена особистість, на наше переконання, у кожную мить свого перебування в певній сучасності одночасно має бути як зверненою до нового, тим самим спрямовуючи себе у майбутнє, так і усвідомлювати значення попередніх здобутків, зберігаючи зв'язок з минулим. Така нерозривна єдність розвиває діалектичну взаємодію традицій та новаторства в розвитку інноваційної культури, об'єктом впливу якої постає особистість.

Кожна нова традиція – це новаторство, і саме шляхом апробації нововведень колективним досвідом воно може стати традицією. Ю. Чернявська наголошує на тому, що традиції та новаторство дуже важко диференціювати, оскільки жодне новаторство не залишається нововведенням протягом довгого часу, так само як жодна традиція не є традицією від початку, адже первісно вона виникає як новаторство [12, 114].

Співвідношення між новаторством і традиціями у свідомості розвиненої особистості міститься завжди, бо саме воно дає змогу зберігати власну самобутність і адаптуватися до умов життя, які безперервно змінюються. Новаторство тільки тоді зберігається в духовному житті суспільства, коли відповідає системі цінностей, що міститься в соціокультурному досвіді. В іншому випадку новаторство заперечується суспільством і витісняється за межі буденного способу життя. Отже, культуру можна розглядати як безперервний процес взаємодії, взаємопроникнення інноваційного та традиційного [4, 37]. Це повної мірою стосується свідомості особистості, що забезпечує успішність її ідентифікації як об'єкта впливу інноваційної культури.

Діалектична єдність традицій та новаторства забезпечує розвиток у свідомості кожної особистості відчуття перспективи. На нашу думку, воно характеризує духовно розвинену особистість, яка здатна усвідомлювати навколишній світ як цілісність, а кожну подію в ньому осмислювати як закономірну, як частину загальних причинно-наслідкових зв'язків. Такий підхід сприяє подоланню песимістичних настроїв, які породжуються сприйняттям світу як хаосу, як набору довільних, роз'єднаних фрагментів буття, позбавлених загального сенсу.

Лише долаючи подібне ставлення до світу і суспільства, особистість стає здатною до самореалізації в умовах інноваційної культури, усвідомлюючи як власне місце у навколишньому світі, так і сприймаючи культурні впливи цього світу. Необхідною умовою постає критичний характер людського мислення, що має запобігти формуванню в особистісній свідомості викривлених, одновимірних образів навколишньої дійсності. Джерелом останніх найчастіше постає сліпа довіра до засобів масової інформації, що дуже часто надають аудиторії неперевірені дані або тенденційно добирають їх відповідно до певної мети, користуючись різноманітними маніпулятивними технологіями. Тому відчуття перспективи у свідомості кожної особистості нині постає нерозривно пов'язаним з її прогресивним мисленням, яке має запобігти перетворенню людини на об'єкт маніпулювання.

На сучасному етапі розвитку світу прогресивне мислення особистості характеризується такими ключовими ознаками:

- альтернативність мислення;
- дивергентність мислення;
- точність мислення;
- готовність пам'яті;
- асоціативність пам'яті;
- цілісність, синтетичність, свіжість, самостійність сприйняття;
- пошуково-перетворюючий стиль мислення [10, 16].

Прогресивно мисляча особистість набуває здатності до впровадження інновацій у всі сфери суспільного та індивідуального життя. Вона позбавляється надмірного консерватизму, що породжує страх перед усім новим, тим самим здобуваючи можливість раціонально зіставляти зміст інновацій, визначати перспективи їх застосування. Така особистість розуміє інновації не лише як створення, поширення нововведень, а насамперед як зміни, що мають суттєвий характер, супроводжуються змінами в характері діяльності, стилі мислення особистості [11].

Інновації як механізми формування нових культурних моделей різного рівня створюють передумови для соціокультурних змін. Здатність суспільства адаптуватися до умов, що змінюються, дає змогу здійснювати соціокультурний поступ [6, 180]. Подібним чином, на нашу думку, здатність особистості до впровадження інновацій у всі сфери суспільного та індивідуального життя позбавляє її невпевненості в майбутньому, водночас усуваючи самовпевненість, оскільки виявляє, що саме кожній людині необхідно зрозуміти і здійснити для успішної діяльності в подальшому житті.

Визначивши головні характеристики особистості як суб'єкта й об'єкта інноваційної культури, варто вказати й на ті риси, що перешкоджають успішності особистісної самореалізації у сфері культуротворення. Можна стверджувати, що головна загроза втрати інноваційної культури – байдужість особистості. Саме ця небезпека, на жаль, є вельми поширеною в сучасному соціумі, що зумовлює увагу до її причин, наслідків та способів подолання.

М. Препотенська, звертаючись до головних характеристик буття сучасної людини в мегаполісі, зазначає: оточення людської маси здатне викликати в окремої людини відчуття самотності і відчуження. Натовп унеможливує ідентифікацію, перетворюючи кожного на одного з багатьох. Екзистенціальним вибором за таких умов може

стати захисна агресія чи підкреслена байдужість до оточення. Адже банк людського сприйняття різноманітності має свої межі, тому мешканець мегаполісу може переживати так звану “дифузію безвідповідальності”, коли сенсорна система заздалегідь блокує інформацію з причини неможливості адекватно усвідомити її в повному обсязі. Звідси з’являється маска непорушності на обличчях людей, яка здатна перетворитися на внутрішній екзистенціаль байдужості, породити безособовість, безвідповідальність, відсторонення від ближнього свого [9, 55]. Оскільки у сучасній цивілізації саме мегаполіс постає середовищем розвитку інноваційної культури, розглянута проблема може мати згубний вплив на кожную особистість, яка є головним суб’єктом і об’єктом інноваційної культури.

Виключна орієнтація особистості на свій внутрішній світ, послідовна реалізація принципу егоїзму в моральних стосунках дискредитує саму ідею особистості, яка зароджується в точці розриву внутрішнього та зовнішнього світів людини, з’єднуючи їх і знімаючи їх протилежності. Зовнішній світ інтеріоризується, стає здобутком внутрішнього: внутрішній же збагачується, розширюється до меж зовнішнього. Відмова від одного тягне руйнування і знищення іншого. Замикаючись у своєму внутрішньому світі, вважаючи самих себе за вищу цінність і тим самим ігноруючи цінності інших, ми розриваємо свої зв’язки з людьми. Відмова від «Іншого» обертається втратою самого себе і знаходить вияв у внутрішній (байдужість до себе) та зовнішній (байдужість до інших) індиферентності [8].

Маса сенсорних вражень і маса людей – дві очевидні складові реальності мегаполісу. Однак існує ще третя обов’язкова складова – масова інформація. Для характеристики руйнівного впливу масової інформації дослідники використовують метафору бомбардування, оскільки навалу інформаційного спаму на окремо узятий мозок людини неможливо чітко прорахувати у бітах інформації. Низька етична якість повідомлень, які у випадках реклами або пропаганди містять безсоромні маніпулятивні засоби впливу, нав’язливо експлуатують базові людські почуття і потреби, дозволяє М. Препотенській дійти висновку щодо хронічного інформаційного стресу мегаполісу. Інформаційний бум псує потенціал вербально-інтелектуальних операцій (або опцій) людини. Замість глибокого прискіпливого засвоєння інформації медіа-простір мегаполісу породжує потік меседжів, викликає інформаційну втому глядачів-слухачів-читачів, нищить волю до справжнього пізнання [9, 56]. Все це також негативно впливає на свідомість людини, байдужість якої із

захисної реакції може непомітно перетворитися на стійку спрямованість особистості, що унеможлиблює її подальшу активність в якості суб'єкта й об'єкта інноваційної культури.

Отже, стратегію життя особистості в умовах сучасної соціокультурної ситуації можна класифікувати згідно зі специфікою вирішення людиною життєвих завдань. Перший тип – пристосувальна стратегія життя – спрямована на зміну своєї особистості відповідно до зовнішніх викликів соціального середовища. Під впливом такої стратегії в особистісній свідомості може утвердитися інфантильне ставлення до життя, коли людина відмовляється брати на себе відповідальність. Іншою формою прояву цього типу є конформізм. Другий тип – діяльна стратегія життя – орієнтована на зміну зовнішнього середовища згідно з визнанням певного сенсу життя та цінностей, що знаходить вияв у стратегії боротьби за перебудову суспільства або перебудову відносин між людьми [5, 14].

Значимо, що перший варіант життєвої стратегії саме й постає реалізацією байдужості як принципу життя, оскільки він заперечує будь-які вияви особистісної позиції, що не відповідають масовим стандартам, тим самим перешкоджаючи пошуку людиною власного шляху в житті і в підсумку позбавляючи її можливості здійснити самовизначення. Другий варіант життєвої стратегії утверджує особистість як смисловий центр сучасного світу, покладаючи на неї вибір шляху, за яким рухається інноваційна культура разом зі своїм творцем і творінням – людиною.

Культура життєтворчості особистості постає тим поняттям, в якому відображається мотиваційна, реалізаційна, результативна сфера певного типу системно-стратегічного планування життя особистості. Інтенсивна життєтворча активність сприяє створенню і розвитку високопродуктивної, в духовному та матеріальному плані, особистості. Пасивно-пристосувальна життєва позиція ж породжує такий тип життєтворчої реалізації, який якнайменше призводить до реальної самоідентифікації і самоздійснення людини. Подолання пасивно-споживацької життєвої позиції можливе лише на основі особистісних вольових зусиль: адже зовнішнє соціальне середовище може лише сприяти чи заважати самотворчому розвитку людини, але не здатне забезпечити його без активного системно-цільового самопланування [1, 188].

На жаль, сучасна інформаційно-знакова цивілізація всіляко сприяє споживацьким настроям. Тому на особистість покладається велика відповідальність самоздійснення, самореалізації в несприятливих для цього соціокультурних умовах. Як зазначає К. Ясперс, нині людина не

формується, засвоюючи те, що йде їй назустріч з традицій її світу; віддаючись лише цьому, вона стає розсіяною. Людина залежить від себе як самотньої в новому сенсі: вона повинна сама допомогти собі, якщо вже вона не вільна через засвоєння всепроникливої субстанції, а вільна в порожній ніші. Якщо трансценденція ховається, людина може прийти до неї лише через саму себе [13, 377]. У цьому й полягає сутність інноваційної культури, умовою створення і розвитку якої є невпинна творчість особистості як універсальний життєвий принцип, що водночас позначає постійне особистісне самовдосконалення.

Оскільки поняття світу є поняттям світоглядним, зміст його є соціально обумовленим. Мисляча людина занурена усіма своїми помислами, відчуттями, усім своїм способом життя в конкретне суспільне середовище. Тому людина і не може ставитися неупереджено і байдуже до дійсності, що її оточує [2, 32]. Мова в цьому випадку йде саме про розвинену особистість, яка мислить та діє, яка не вдовольняється статусом споживача або байдужого спостерігача дійсності, і тим самим створює умови для перетворення соціокультурної реальності на засадах інноваційності.

Як зазначає В. Кушерець, природа соціальної – громадянської – небайдужості полягає насамперед у розумінні особистістю своєї ключової ролі в структурі організму – суспільства. Людина повинна знати, що без неї, без її співучасті організму – суспільству – буде погано. Однак у такому випадку погано стане і самій людині – клітині цього організму. Таким чином, природа небайдужості людини визначається через повноту відчуття (в раціональному та духовному вимірах) нею свого статусу як наріжного каменя у всій системі суспільства [7]. Саме таке усвідомлення, на нашу думку, характеризує високорозвинену свідомість особистості як носія інноваційної культури, як її суб'єкта (і одночасно об'єкта), здатного до перетворення навколишньої дійсності на гуманістичних засадах.

Отже, розвиток особистості як головного носія (суб'єкта) і споживача (об'єкта) інноваційної культури є тривалим процесом, що має комплексний характер. Ґрунтуючись на загальних засадах людської культуротворчості, інноваційна культура водночас має свій особливий зміст, що безпосередньо впливає на становлення особистості в умовах динамічного розвитку сучасної цивілізації. Засадами процесу становлення особистості як суб'єкта інноваційної культури постають творчі здібності та бажання самої особистості. Саме розвиток цих здібностей, що втілюється в інноваційних компетенціях, забезпечує зростання особистості як творця культури.

Як суб'єкт інноваційної культури особистість є вільною у виборі культурних цілей, засобів культуротворчості, що дає змогу осягати нові гуманістичні смисли інноваційної культури, тим самим утверджуючи їх як пріоритети розвитку сучасного суспільства. Водночас особистість постає й об'єктом культурного впливу, відкритим до зовнішнього світу, що забезпечує перспективу її подальшого особистісного розвитку в напрямі удосконалення власного мислення, сприйняття та впровадження інновацій у всі сфери суспільного та індивідуального життя. Подолання байдужості як головної перешкоди на шляху культуротворчості створює можливості для подальшого примноження здобутків інноваційної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Богданова Н.* Культура життєтворчості особистості. Філософсько-світоглядний аналіз: наукове видання. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 302 с.
2. *Вандишев В.* Світ-реальність і світ-уявлення / В. Вандишев // Особистісні цінності і переконання філософа та історико-філософський процес: Тези Всеукраїнської наукової конференції «XXI Читання, присвячені пам'яті засновника Львівсько-Варшавської філософської школи К. Твардовського», 11-12 лютого 2009 р. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – С. 32-33.
3. *Висоцька О. Є.* Відкрита освіта як чинник випереджаючого розвитку суспільства [Електронний документ]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Vusocka.pdf.
4. *Вуйма А. Г.* Традиції та новаторство як дві протилежності в діалектиці культури // Проблема традиції в українській культурі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів та молодих учених. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – С. 36-38.
5. *Кудінов І. О.* Типологія життєвих стратегій особистості // Політологічний вісник. Збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 33. – С. 6-16.
6. *Культурологія : Учебник / Под ред. Ю.Н. Солонина, М.С. Кагана.* – М. : Высшее образование, 2007. – 566 с.
7. *Кушерець В. І.* Байдужість і шляхи її подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://znannya.info/node/103>.
8. *Пишак О. В.* Самореалізація людини як основа творення моральнісних стосунків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2013-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/ff6_pishak.htm.

9. *Препотенська М. П.* Філософсько-антропологічні та екзистенціальні аспекти буття людини у вимірі мегаполісу // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2012. – Вип. 2. – С. 52-58.
10. *Сисоєва С. О.* Проблема формування особистості, здатної до творчої самореалізації // Зб. наук. праць. – Миколаїв : МФ НАУКМА, 2000. – Т. 7. – С.13-19.
11. *Староста В. І.* Самооцінка рівня інноваційної культури майбутніх учителів [Електронний ресурс] / В.І. Староста, А.Р. Кепенач. – Режим доступу : http://ito.vspu.net/upload/zbirniku/imad/z_30/r5/samoocinka_rivnia_inovacinoi_kylytyru.pdf.
12. *Чернявская Ю.* Народная культура и национальные традиции. – Мн. : Беларусь, 2000. – 421 с.
13. *Ясперс К.* Духовная ситуация времени // Ясперс К. Смысл и назначение истории ; пер. с нем. – М. : Республика, 1994. – С. 288-418.

Starovoit E. V. Личность как объект инновационной культуры.

Как субъект и объект инновационной культуры личность не только связана с прошлым, но и обращена в будущее. Сохранять собственную самобытность и адаптироваться к жизни ей часто приходится, балансируя между традициями и новациями. Воспринимая культурные влияния и осознывая свое место в мире, духовно развитый человек способен к самореализации в условиях инновационной культуры. Принципами такой самореализации есть творческие способности и желание индивида. Их воплощение в инновационных компетенциях обеспечивает развитие личности как творца культуры. Способность к внедрению инноваций позволяет каждому человеку понять, что необходимо предпринять для успешной деятельности в дальнейшем.

Ключевые слова: новаторство, инновация, инновационная культура.

Starovoit O. V. Personality as an object of innovative culture.

As a subject and object of innovation culture, personality is not only associated with the past, but is facing the future. Retaining its own identity and adapting to life often accompanied by balancing between traditions and innovations. Perceiving cultural influences and being aware of its own place in the world, spiritually developed person is capable of self-realization in terms of innovation culture. Principles of such self-realization are creative skills and desire of the individual. Their implementation in innovative competence provides development of the individual as a creator of culture. A capacity for implementation of innovations allows each person to understand what is needed in order to succeed in later life.

Keywords: pioneer work, innovation, innovative culture.